

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven Knihovny pro EVROPU 2020

PhDr. Vít Richter / Národní knihovna ČR

Počátkem ledna 2012 schválila česká vláda **Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2011 až 2015 včetně internetizace knihoven** (Usn. vlády č. 28 z 11. 1. 2012)¹. Tento strategický dokument navazuje na přechodí koncepcce z let 1999-2003 a 2004-2010².

Základním východiskem pro zpracování Koncepce byla strategie „Státní kulturní politika na léta 2009-2014“³, přijatá usnesením vlády ČR ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452, a v širším kontextu hlavní hospodářská reformní agenda Evropské unie „EVROPA 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“⁴. Řada dílčích cílů Koncepce přímo reaguje na stěžejní iniciativy strategie EVROPA 2020, jako jsou:

- Inovace v Unii
- Digitální program pro Evropu
- Program pro nové dovednosti a pracovní místa
- Evropská platforma pro boj proti chudobě

Mnohé ze strategických cílů a následných opatření k jejich realizaci se také vážou k iniciativám Evropské komise, týkajícím se digitalizace kulturního obsahu a jeho zpřístupnění, stejně jako k iniciativám a programům UNESCO, z nichž zasluží explicitní zmínku program Paměť světa a nejnověji Manifest IFLA pro digitální knihovny a Strategie podílu UNESCO na podpoře svobodného přístupu k vědeckým informacím a výzkumu, obě schválené 36. zasedáním Generální konference UNESCO.

¹ Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011-2015 včetně internetizace knihoven: Knihovny pro Evropu 2020. In: *Informace pro knihovny: Dokumenty a doporučení ÚKR ČR* [online]. Praha : Ministerstvo kultury ČR, 2012 [cit. 2012-04-05]. Dostupné z WWW:

<http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=08_Spo/dokumenty_a_doporuceni_ukr.htm/>.

² Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004-2010 [online]. Praha : Ministerstvo kultury ČR, 2004 [cit. 2012-04-05]. Dostupné z WWW:

<http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=08_Spo/dokumenty_a_doporuceni_ukr.htm/>.

³ Státní kulturní politika na léta 2009-2014. In: *Ministerstvo kultury* [online]. Praha : Ministerstvo kultury ČR, 2009 [cit. 2012-04-05]. Dostupné z WWW:

<<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2009-2014-4892/>>.

⁴ EVROPA 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. In: *Evropská komise* [online]. Brusel : Evropská komise, 2010 [cit. 2012-04-05]. Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf/>.

Koncepce v úvodu formuluje svou vizi:

Klient říká: „V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu.“

Tato vize rozvoje knihoven pro nejbližší období stručně vyjadřuje, že:

- zásadní prioritou budoucnosti knihoven je jednoznačná orientace na kvalitní a pohotové služby, které jsou díky využívání informačních technologií v podstatné míře dostupné 24 hodin denně, sedm dnů v týdnu;
- digitalizace knihovních fondů a přístup k informačním zdrojům prostřednictvím informačních sítí umožní široký přístup veřejnosti ke kulturnímu obsahu on-line;
- služby knihoven jsou přístupné bez jakýchkoliv bariér a jsou poskytovány všem bez rozdílu sociálního a ekonomického postavení, vzdělání, věku, etnické či náboženské příslušnosti, bez ohledu na jakýkoliv handicap pouze s rozdíly vyplývajícími ze zvláštních právních předpisů (např. se nezpřístupňuje dětem závadný obsah);
- knihovny jsou příjemným a neutrálním místem pro studium, trávení volného času i setkávání všech generací, místem reflektujícím požadavky veřejnosti na moderní funkční i estetické prostředí, místem snadno dostupným v geografickém smyslu (hustá síť systému knihoven v ČR);
- v knihovnách působí kvalifikovaní, motivovaní a adekvátně ohodnocení pracovníci, kteří poskytují služby odborníkům i nejširší veřejnosti a plní úlohu průvodců a navigátorů při vyhledávání a získávání informací v digitálním prostředí i z klasických tištěných zdrojů.

Cílem Koncepce je definovat a uvést do praxe podmínky pro komplexní služby knihoven v reálném i digitálním prostoru. Hlavní pozornost je soustředěna na využití informačních a komunikačních technologií ke koncipování nových služeb veřejnosti tak, aby kdokoli nezávisle na tom, kde žije, měl k dispozici prostřednictvím své knihovny přístup ke všem zdrojům, informacím a službám, které nabízí systém knihoven ČR jako celek. Rozhodující přidanou hodnotou má být především možnost získávat informace a dokumenty on-line nezávisle na místě jejich uložení v konkrétní knihovně, a to kdykoli a odkudkoli. Pozornost je věnována také uživatelsky příjemnému rozhraní, aby využívání služeb knihoven bylo jednoduché a snadné. Koncepce směřuje k tomu, aby se v populaci zvyšoval podíl těch, kteří aktivně využívají služby knihoven jako důležité složky infrastruktury znalostní společnosti.

Práce na koncepci byly zahájeny již na jaře roku 2010. Ústřední knihovnická rada, která byla obsahovým garantem přípravy, uspořádala diskusní semináře v Telči a Třebízi, kde byla provedena SWOT analýza, formulována vize Koncepce a hlavní cíle. Úvodní vize byla potom v několika pracovních skupinách a ve spolupráci s přízvanými odborníky rozpracována do 21 dílčích priorit, které tvoří páteř celé Koncepce. Priority jsou seskupeny do pěti obsahových bloků:

- Digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví
- Přístup k informačním zdrojům a službám knihoven
- Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti
- Kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven
- Rozvoj lidských zdrojů

Každá priorita má jednotnou strukturu – obsahuje zdůvodnění, cíle a stručnou charakteristiku cílového stavu. Následuje výčet dílčích cílů, projektů a aktivit, určení odpovědnosti za plnění priority, termín realizace včetně dopadu na státní rozpočet.

Vláda ve svém usnesení uložila ministryni kultury seznámit s Konceptí hejtmanky, primátora Prahy a primátory statutárních měst, představitele Svazu měst a obcí a zástupce profesních sdružení v oblasti knihoven. Konceptce bude realizována ve spolupráci s ostatními členy vlády, vedoucími ostatních ústředních orgánů státní správy, hejtmanky, primátorem hlavního města Prahy, primátory statutárních měst, starosty a předsedou Akademie věd ČR.

Z hlediska aktivit knihoven bude realizace Konceptce řízena a koordinována jako projekt, který bude monitorován Ministerstvem kultury ČR a Ústřední knihovnickou radou (ÚKR). V současné době je připravován dokument pro implementaci Konceptce. Vybraní členové ÚKR byli jmenováni jako „zpravodajové“ za jednotlivé priority. Jejich úkolem je vytvořit pracovní skupiny složené ze zástupců zainteresovaných knihoven a dalších odborníků. Pracovní skupiny navrhnu postupné kroky (projekty, dílčí úkoly apod.), které by měly vést k naplnění cílů, stanoví odpovědnosti, harmonogram a odhad finančních nákladů. Na podporu realizace Konceptce bude možno využít dotační programy Ministerstva kultury ČR. Zde se předpokládá, že rozdělování finančních prostředků a priority dotačních programů budou těsně provázány s prioritami Konceptce. Pracovní skupiny jsou zcela otevřené a zájemci o spolupráci se mohou hlásit u zpravodajů.

21 priorit Konceptce

A. Digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví

1. Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví – **Zpravodaj: Ing. Tomáš Böhm, Národní knihovna ČR.**
2. Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního a vědeckého dědictví – **Zpravodaj: Mgr. Tomáš Gec, Moravská zemská knihovna.**
3. Optimalizovat systém povinného výtisku tištěných dokumentů a zavést systém povinného ukládání elektronických dokumentů (odpovídající dnešnímu PV); zajistit jejich pohotovostní centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci – **Zpravodaj: Ing. Aleš Brožek, Severočeská vědecká knihovna Ústí nad Labem.**

4. Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví – **Zpravodaj: PhDr. Vít Richter, Národní knihovna ČR.**
5. Zpracovat a realizovat koncepci trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů – knihy, periodika, rukopisy, historické fondy, hudebniny – **Zpravodaj: Ing. Tomáš Böhm, Národní knihovna ČR.**

B. Přístup k informačním zdrojům a službám knihoven

6. Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny – **Zpravodaj: Ing. Martin Lhoták, Knihovna Akademie věd ČR.**
7. Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen „EIZ“) pro podporu VaVal po roce 2011 – **Zpravodaj: Mgr. Iva Procházková, Univerzita Pardubice.**
8. Zabezpečit efektivní dostupnost EIZ pro širokou veřejnost – **Zpravodaj: Ing. Aleš Brožek.**

C. Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti

9. Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity – Zpravodaj: **Mgr. Gabriela Jarkulišová, Městská knihovna Kutná Hora.**
10. Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení – **Zpravodaj: Mgr. Blanka Skučková, Ministerstvo kultury ČR.**
11. Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou – **Zpravodaj: Ing. Libuše Nivnická, Knihovna J. Mahena v Brně.**
12. Podporovat vytváření knihovnických fondů. Zvýšit objem financování nákupu knihovnických fondů v knihovnách ČR a vytvořit tak základní předpoklad pro zlepšení obsahu a kvality veřejných knihovnických a informačních služeb – **Zpravodaj: PhDr. Šárka Kašpárková, Knihovna Kroměřížska.**

D. Rovný přístup ke službám knihoven

13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb – **Zpravodaj: Bohdan Roule, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K.E. Macana.**
14. Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet – **Zpravodaj: PhDr. Vít Richter, Národní knihovna ČR.**
15. Rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí – **Zpravodaj: Ing. Lea Prchalová, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.**

E. Kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven

16. Aktualizovat a zavést do praxe standardy kvality VKIS – **Zpravodaj: PhDr. Vít Richter, Národní knihovna ČR.**
17. Zpracovat metodiku ekonomických výzkumů návratnosti investic v knihovnách – **Zpravodaj: RNDr. Tomáš Řehák, Městská knihovna v Praze.**
18. Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS – **Zpravodaj: PhDr. Vít Richter, Národní knihovna ČR.**
19. Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven – **Zpravodaj: RNDr. Tomáš Řehák, Městská knihovna v Praze.**

F. Rozvoj lidských zdrojů

20. Zvyšovat kvalifikační úroveň pracovníků knihoven s cílem adaptovat je na rychle se měnící odborné nároky jejich profese – **Zpravodaj: PhDr. Helena Bouzková, Národní lékařská knihovna.**
21. Intenzivněji využívat dobrovolníky v činnosti knihoven a systém veřejně prospěšných prací – **Zpravodaj: PhDr. Šárka Kašpárková, Knihovna Kroměřížska.**